

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВІДНОСИН

Ольга Носова

Угода про асоціацію України та Європейського Союзу: економічні наслідки

В статті розглядаються умови виконання, реалізації та економічні наслідки угоди про асоціацію України та ЄС. На основі дослідження ефективності функціонуючих інститутів, стану соціальної та демографічної структури суспільства вказано на сповільнення темпів проведення ринкових реформ в Україні. Порівняльний аналіз вигод та витрат учасників угоди дозволив визначити привабливість співпраці в межах європейського вектора розвитку, а також дослідити нові потенційні можливості в процесі європейської інтеграції.

Ключевые слова: соглашение об ассоциации Украины и ЕС, привлекательность, риски, выгоды, европейская интеграция.

The article looks at the implementation and economic impact of the EU-Ukraine Association Agreement. It analyzes the effectiveness of existing institutions, as well as social and demographic structures of the society and concludes that the pace of market reforms in Ukraine has slowed down. The article also compares the benefits and costs incurred by the parties to the Agreement and argues that the European vector of development is attractive for Ukraine. The article also studies other economic possibilities related to Ukraine's European integration.

Keywords: EU-Ukraine Association Agreement, attractiveness, risks, benefits, European integration.

Час подолання наслідків глобальної фінансової кризи 2008 року збігся із закінченням панування ідей неолібералізму в економічній науці і відновленням уваги до ідей справедливого, рівномірного та сталого демократичного економічного

порядку. Визначення пріоритетних напрямків інтеграції пострадянських країн, формування різноманітних регіональних об'єднань, зон вільної торгівлі належать до важливих питань зовнішньоекономічної політики. В умовах подолання негативних наслідків світової фінансової кризи пострадянські країни зацікавлені у пошуку нових

інструментів і механізмів, що стимулюють скоординований соціально-економічний розвиток держав. Одним з таких інструментів вважається поглиблення регіональної інтеграції України у напрямку асоційованого членства в Євросоюзі. Швидкість виходу глобальної економіки зі світової фінансової кризи та її стабільний розвиток належать до числа найважливіших чинників, що визначають інтеграційні процеси у Східній Європі. Порівняння показників ефективності функціонуючих інститутів, стану соціальної та демографічної структури суспільства вказують на існування певних відмінностей у темпах проведення ринкових реформ у східноєвропейських країнах. Передкризові економічні показники розвитку країн Центральної та Східної Європи (ЦСЕ) вказують на досягнення ними стану стабільного економічного розвитку.

Постановка проблеми

Загострення міжнародної конкуренції робить актуальним вивчення механізму створення і використання інструментів, що застосовуються для протидії глобальній фінансовій кризі. Глобалізація та регіоналізація представляють дві протилежні тенденції, які належать до числа найбільш дискусійних проблем сучасної світової економіки. Глобалізація капіталу, праці, інтелектуальних ідей, ресурсів супроводжується посиленням конкурентної боротьби між іноземними компаніями і домашніми фірмами. Вільний рух товарів і послуг, скорочення бар'єрів для вільного переміщення капіталу, робочої сили стимулює розвиток міжнародних економічних відносин і створює умови для отримання вигод від економії масштабу. Регіональна конкурентоспроможність залежить від здатності максимізувати обмежені ресурси в умовах високої мобільності та мінливості навколишнього середовища. Величина потенційних запасів ресурсів у регіонах визначає можливості країн протидіяти глобальним викликам несталої світової кон'юнктури. Зростання регіональної нерівності вказує на існування проблеми досягнення вирівнювання доходів у розрахунку на душу населення¹.

Угода про асоціацію між Україною та країнами Європейського Союзу була підписана 27 червня 2014 р.² Зона вільної торгівлі Україна – ЄС (ЗВТ) є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію і

передбачає лібералізацію торгівлі товарами та послугами. ЗВТ повинна забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС, її відмінною рисою є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Протягом десяти років сторони згідно договору постачання зменшують рівень мит у взаємній торгівлі. Одночасно з цим протягом 5 років поетапно знижуються до нульового рівня експортні мита, поетапно знижуються до нульового рівня субсидування продукції. Поступове зменшення застосовуватиметься до базової ставки мита, що зафіксована в Угоді. Розділ 4, присвячений торгівлі та питанням, пов'язаним з торгівлею, почне діяти з 1 січня 2016 року.

Україна та ЄС домовилися про створення зони вільної торгівлі протягом перехідного періоду в максимум десять років відповідно до положень статті XXIV ГАТТ 1994 року. Незважаючи на відтермінування тимчасового застосування торговельної частини Угоди та враховуючи складну економічну ситуацію в Україні, ЄС в односторонньому порядку запровадив та подовжив до 31 грудня 2015 року автономні торговельні преференції (Регламент Європейського парламенту та Ради ЄС № 1150/2014). Метою зазначених заходів є одностороннє зменшення або скасування митних тарифів ЄС на товари, що походять з України. Рівень ставок увізних мит та обсяги тарифних квот у рамках односторонніх торговельних преференцій ЄС встановлено згідно з положеннями щодо вільної торгівлі Угоди про асоціацію.

Методологія дослідження

З метою з'ясування економічних наслідків Угоди про асоціацію України і ЄС слід порівняти вигоди і затрати учасників договору, визначати привабливість співпраці в рамках європейського вектора розвитку, а також вивчати нові потенційні можливості в процесі європейської інтеграції.

Висока турбулентність світових фінансових ринків, різноспрямованість цілей і завдань інтеграції між країнами, структурні диспропорції обумовлюють визнання різних видів ризиків. Зниження впливу зазначених явищ буде зорієнтовано на координацію соціально-економічного розвитку України та ЄС.

Поглибленню взаємовигідного співробітництва України та ЄС сприяють наступні чинники: – спільність базових європейських цінностей у галузі захисту прав людини, забезпечення економічних свобод і політичної демократії;

¹ Nosova O. The economic convergence or divergence processes in the Ukrainian regions // University of Szczecin Scientific journal. Service Management. – 2011. – NR 670. – Vol. 7. – P. 64.

² EU-Ukraine Association Agreement. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua>.

- взаємопроникнення і переплетіння акціонерного капіталу на рівні ТНК, формування спільного ринку товарів і послуг, що є основою проведення взаємовигідної економічної політики;
- зближення політичних, економічних, соціальних інтересів у сфері підтримки безпеки і стабільності у світі;
- спільна відповідальність у вирішенні цілого ряду еколого-економічних проблем, що мають транскордонний характер.

Для оцінки впливу ризиків на економічний розвиток розглянемо потенційні виклики і загрози, пов'язані з асоційованим членством України в Євросоюзі. Ризики будемо розглядати як ймовірність виходу значень критеріїв оцінювання за граничні рівні величин¹.

Політичні ризики характеризуються вірогідним значенням можливості загострення внутрішньополітичної ситуації в країні, введенням мораторію на зовнішні платежі, несприятливими змінами податкового законодавства, заборонаю або обмеженням конверсії національної валюти у валюту платежу. Міжнародні рейтингові агентства використовують різні методології та методики для визначення та порівняльної оцінки вірогідних значень країн, схильних до відповідних ризиків. За даними соціологічних досліджень, рівень недовіри до Президента, уряду й Верховної Ради упав до рівня часів Революції Гідності. Результати проведеного соціологічного моніторингу свідчать про зниження рівня довіри населення до Верховної Ради та інших інститутів влади. У травні 2013 року кількість співвітчизників, що розчарувалися в народних обранцях, збільшилась на 39 %. Проте історичного мінімуму показник недовіри до українського парламенту сягнув після Революції Гідності – мінус 63 % станом на липень 2015 року².

Правові ризики пояснюються виникненням можливих втрат внаслідок існуючих прогалин чи порушень юридичних вимог у чинному законодавстві. Загальнонаціональна програма адаптації законодавства України до законодавства ЄС визначає механізм досягнення відповідності правової системи України з урахуванням критеріїв, що висувуються Європейським Союзом до держав, які мають намір вступити до нього.

¹ Носова О. В. Инвестиционные перспективы Украины: экономика-правовая модель. Монография. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – С. 267.

² Гірше, ніж за Азарова. Як нинішня влада розгубила довіру українців // Слово і діло. – 18.08.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovoidilo.ua/2015/08/18/infografika/suspilstvo/hirshe-nizh-za-azarova-yak-nyinishnya-vlada-rozhubyla-doviru-ukrayincziv>.

Повільна адаптація вітчизняного законодавства до нормативно-правової бази ЄС пояснюється значними фінансовими витратами, необхідністю навчання персоналу, проведення інституційних перетворень. Адаптація енергетичного законодавства України до стандартів ЄС у сфері енергетики, підвищення енергетичної ефективності та використання відновлюваних джерел енергії включає імплементацію в національне законодавство 13 директив, регламентів та рішень Єврокомісії у сферах газу, електроенергії, навколишнього середовища і поновлюваних джерел енергії.

У рейтингу Світового банку Україна посіла 96 місце серед 189 країн світу за простотою ведення бізнесу в 2015 році. У порівнянні з аналогічним рейтингом 2014 року в Україні відмічено погіршення у сфері отримання дозволів на будівництво, отримання кредитів, захисту інтересів інвесторів та міжнародній торгівлі³. Підписання документів про асоційоване членство України в Євросоюзі може призвести до зростання економічних ризиків, що обумовлені економічним станом – рецесією в багатьох країнах Єврозони. Зростання цін на продукти харчування, зниження цін на споживчі товари буде супроводжуватись витісненням європейським імпортом продукції українських виробників з внутрішнього ринку. Договором про асоціацію з ЄС вводяться правила визначення країни походження товарів, відповідно до яких збирання продукції здійснюється з європейських комплектуючих на українській території, а товари розглядаються як українські. Існує традиційна залежність при поставках енергоносіїв з Російської Федерації в Україну: збільшуються економічні ризики як для Росії – втрата ринку збуту, так і для України – втрата постачальника енергоносіїв.

За оцінками експертів СОТ, темпи зростання міжнародної торгівлі скоротилися до 2,8 % і незначно перевищили річне зростання світового ВВП у 2014 році. До зовнішніх факторів належать уповільнення темпів зростання ВВП у країнах, економіка яких розвивається, зростання геополітичної напруженості у світі, спад реальних доходів населення та імпорту в країнах-імпортерах нафти, викликаний зниженням світових цін на нафту, коливання обмінного курсу. Втрата частини промислового потенціалу, відтік населення через конфлікт на південному сході, скорочення транзиту газу через територію України є внутрішніми чинниками збільшення фінансових втрат у країні.

³ Doing business 2015. Going beyond efficiency. – 12th edition. – The World Bank Group, 2015. – P. 47.

Виникають торгові ризики, пов'язані з вірогідністю виникнення збитків через затримку платежів, відмову від платежу в період транспортування, недостатність поставок товарів і т. п. Відзначено поглиблення відокремлення національних господарств Росії та України, що виявляється в тому, що величина процентного відношення обсягу взаємної торгівлі країн-партнерів до сукупного обсягу їхніх ВВП скорочується швидше, ніж частка взаємної торгівлі країн МС. Частка українського імпорту в країни ЄС склала 1 % у 2013 році. Експорт з України до Росії в I кварталі 2015 року скоротився до 1 млрд дол., що становить 61,3 % в порівнянні з аналогічним періодом у 2014 році. В той же час експорт в ЄС скоротився на третину до 3,3 млрд дол., ВВП – на 17,6 %, а обсяг промислового виробництва – більш ніж на 20 %. У 2014 році експорт в ЄС склав 20,9 млрд дол., до Росії – 13,3 млрд дол.¹ Вплив імплементації Угоди про асоціацію України і ЄС на харчову промисловість і сільське господарство свідчить про те, що експортні мита будуть знижуватися протягом десяти років.

Перешкодою на шляху нарощування експорту української продукції є нетарифні обмеження (сертифікація). За оцінками експертів ЄС, очікуване зростання експорту сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості за 10 років складе 20 %. У результаті зниження мит з боку ЄС експерти прогнозують зростання експорту України зернових, різних харчових продуктів, цукру та виробів з нього, кави та чаю, молока і яєць, масел і жирів.

Основними експортними товарами з України були чорні метали, залізничні вагони, ядерне обладнання та продовольчі товари. Підвищення цінової конкурентоспроможності українських товарів за рахунок нижчих цін на енергоносії збільшить їх експорт відповідно в ЄС.

Вплив реалізації Угоди про асоціацію з ЄС на експорт продукції металургії й експорт сировини буде несуттєвим, оскільки на ці групи товарів вже встановлено нульовий рівень мит. Зниження мита ЄС буде стосуватися тільки чавуну – з 1,6 % до нуля.

Скасування ввізного мита в ЄС на переважну більшість товарів у хімічній галузі позитивно впливатиме на розвиток промисловості та буде спрямовано на гармонізацію системи технічного регулювання з відповідними нормами і правилами

¹ Marson J. In Ukraine, economic ties to Russia are hard to break. Pivoting economy toward West proves difficult as companies struggle to complete in EU // Wall Street Journal. – 18.05.2015.

ми ЄС. Середня ставка ввізного мита буде скорочуватися з 4,2 % до 0,4 %. Разом з тим слід зазначити можливий незначний ріст конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 2,9 % в середньому до 0,2 % і витрати, пов'язані з дотриманням вимог технічного регулювання².

Зниження ввізних мит в ЄС на переважну більшість товарів у машинобудуванні буде направлено на гармонізацію системи технічного регулювання з відповідними нормами і правилами ЄС. Поступово зникатиме ринок продукції, яка не відповідає стандартам ЄС у секторах, де технічне регулювання гармонізовано з нормами ЄС. До несприятливих наслідків також належить зріст конкуренції на внутрішньому ринку за рахунок зниження ввізного мита з 3,7 % в середньому до 1,6 % на електричне обладнання, з 5,8 % до 3,5 % на автотранспортні засоби тощо. Високі потенційні витрати, пов'язані з дотриманням вимог технічного регулювання. За оцінками експертів, в автомобільній промисловості ефект від обнулення ввізних мит і зменшення цін на автомобілі буде досягнуто лише за 15 років. Оскільки мінімальним протекціоністським бар'єром для спонукання виробників розміщувати дрібноузлове складання та подальшу локалізацію виробництва є ставка мита в 25 %, К. Аврамченко, В. Філіпчук, О. Жолудь і В. Мазярчук припускають подальше зниження частки виробництва автомобілів в Україні порівняно з імпортом, незважаючи на впровадження збільшеного мита в 10 % для кількості, що перевищує встановлену квоту. Враховуючи, що споживання автомобілів прогнозовано збільшуватиметься у зв'язку зі зростанням споживчого попиту в Україні, відбуватиметься додаткова експансія автомобілів з ЄС на ринок України³.

Вигоди ЄС від організації зони вільної торгівлі з Україною, за оцінками експертів, виявляться у збільшенні ринку ЄС на 7 %, у зростанні виробництва товарів і послуг більше, ніж на 1 %, збільшенні експорту європейських товарів і послуг у світі на 1 %⁴.

Фінансові ризики визначаються ймовірністю виникнення несприятливих фінансових наслід-

² Соглашение об Ассоциации с ЕС ухуштит положение Украинских банков – Moody's // Интерфакс-Украина. – 26.09.2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://interfax.com.ua/news/economic/168550.html>.

³ Вплив створення зони вільної торгівлі з ЄС на економіку України. Аналітичне дослідження. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2013. – С. 58.

⁴ Генкин А. Бизнес в Украине еще и не такое переживал // Время. – 16.10.2013. – С. 2.

ків у формі втрати доходу і капіталу в ситуації невизначеності умов здійснення його фінансової діяльності. Слід враховувати роль іноземних банківських груп, які контролюють чверть української банківської системи. В Україні існує проблема залучення зовнішніх запозичень для покриття витрат бюджету та обслуговування державного боргу. Державний борг досяг 67 млрд дол., що становить 83,9 % ВВП у 2015 році¹. Зростання фінансових ризиків супроводжується погіршенням державних фінансів, зниженням зовнішньої ліквідності, що підвищує ринкові очікування можливої девальвації національної валюти, послаблює довіру вкладників, справляє негативний тиск на ліквідність банків.

Оцінка банківських ризиків вказує на погіршення суверенного рейтингу України з «В3» до рівня «Саа1» і подальше зниження рейтингів 13 банків. Причинами такого стану є не тільки потенційне погіршення відносин з Росією, а й стан зовнішньої ліквідності і валютних резервів країни, а також високий рівень невизначеності програми фінансування Міжнародного валютного фонду.² Найбільші серйозні ризики для українських банків – погіршення операційного середовища в країні та їх залежність (експозиція) від облігацій держави і пов'язаних з ним емітентів. За оцінками експертів, проблемні кредити складуть 35 % усіх кредитів у кінці 2015 року. Українські державні банки схильні до найбільшого ризику через їх значні інвестиції в державні облігації та кредити держкомпаніям. Служба кредитних рейтингів Standard & Poor's підтвердила приналежність банківського сектора України до групи країн з найбільшими державними та галузевими ризиками (10-та група країн)³.

Зростання інвестиційних ризиків характеризується згоранням іноземними компаніями інвестиційних проектів при обліку високого ступеня ризику недоотримання запланованого прибутку і продовження тенденцій виведення європейськими банками капіталів з країни. До інвестиційних ризиків належать ризики втраченої можливості, ризики зниження прибутковості,

ризиків прямих фінансових втрат. Цілий ряд положень Угоди про асоціацію Україна–ЄС передбачає вільний рух капіталу, захист іноземних інвестицій, а також суттєве спрощення ведення бізнесу в країні. Зарубіжні підприємці отримують додаткові гарантії захисту своїх активів на території України в процесі реалізації зазначеної угоди, що сприятиме істотному притоку іноземних інвестицій. Великі українські компанії отримують вільний доступ до дешевих позикових ресурсів у Європі, що буде спрямовано на розширення їхнього бізнесу і модернізацію вітчизняних підприємств. Оцінюючи потенційний обсяг іноземних фінансових вливань в економіку України, експерти наводять приклад Польщі, яка після укладення угоди про асоціацію з ЄС отримала близько 20–30 млрд дол. європейських інвестицій⁴.

Виникнення споживчих ризиків викликане різницею у споживчих перевагах економічних суб'єктів і різних звичках населення, що, згідно з прогнозами вчених, може супроводжуватися слабким проникненням українських продуктів на європейський ринок. У результаті українські товари будуть заміщатися високоякісною західно-європейською продукцією. У 2012 році Міністерство економіки України заявило СОТ про перегляд імпорتنних мит відразу за 371 позицією⁵. У разі проведення державою політики найбільшого сприяння щодо ЄС товари з цих країн будуть просуватися на вітчизняний ринок, що сприятиме збільшенню експорту в Європейський Союз за рахунок лібералізації торговельного режиму та використання тарифних квот, гармонізації законодавства і процедур у сфері технічних бар'єрів у торгівлі.

Існування митних ризиків обумовлено використанням обмежувальних митних механізмів. Організація зони вільної торгівлі з Євросоюзом надасть можливість збільшити квоти на постачання з України цукру, м'яса птиці і т. д. У рамках зони вільної торгівлі середньозважене ввізне мито ЄС скоротиться з 6,05 % до 0,06 %, діятимуть нульові ставки в межах встановленої квоти для ек-

¹ Дані Державного комітету статистики України (2015 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

² Соглашение об Ассоциации с ЕС ухудшит положение Украинских банков – Moody's // Там само.

³ Standard & Poor's Ratings Services. (2015). McGraw Hill Financial. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.standardandpoors.com/home>.

⁴ Reikne A. (2008). European trade and foreign direct investment. U-Shaping industrial output in Central and Eastern Europe: theory and evidence // LICOS Discussion Papers. Centre for Institutions and Economic performance. K.U. Leuven. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.econ.kuleuven.ac.be/licos/DP/DP1998/DP73%20JOIE.pdf>.

⁵ Марчак Д. По собственному желанию. Украина – в эпицентре торговой войны, которую сама же и спровоцировала // Forbes. – Вересень 2013. – С. 32.

порту в ЄС продукції сільськогосподарства і харчової промисловості¹.

Коопераційні ризики виникають у разі введення обмежень коопераційних зв'язків. Ряд галузей, що беруть участь в кооперації з підприємствами Росії, постраждають і припинять своє існування в рамках припинення військово-технічного співробітництва України та Російської Федерації. Виробничі ланцюжки в наукомістких секторах промисловості будуть частково ліквідовані. Створення кооперації з країнами ЄС та здешевлення цін на енергоносії сприятиме створенню і зростанню низки науково-технологічних секторів економіки, зменшенню безробіття, збільшенню надходжень до бюджету.

Ризики, пов'язані зі створенням системи сертифікації продукції, відповідної європейським стандартам, включають проведення гармонізації 7 тисяч з 21 тисячі необхідних стандартів Євросоюзу. Жорсткі обмеження на надходження імпорту з інших країн будуть перешкоджати надходженню продукції з України. У той же час продукція, що випускається відповідно до вимог євростандарту, стане більш доступною на нових ринках для національних виробників, які зараз закриті. Перехід на технічні регламенти ЄС знизить нетарифні бар'єри як з ЄС, так і з іншими країнами, що використовують відповідні регламенти. Разом з тим перехід на нові принципи технічного регулювання, стандартизації та оцінки відповідності будуть вимагати від виробників відповідних витрат на адаптацію. Враховуючи економічну ситуацію і різний рівень фінансових можливостей у виробників ЄС і України, багато українських підприємств не зможуть знайти ресурси для переходу на технічні регламенти ЄС або витримати конкуренції з більш потужними та інноваційними європейськими компаніями.

Технологічні ризики визначаються ступенем зношеності основних фондів і обмеженням рівнем використання сучасних технологій в Україні. Аналіз індексу глобальної конкурентоспроможності країн світу в 2015 році вказує на те, що Україна в рейтингу з 61 країни знаходиться на 60 місці, погіршивши свої позиції в порівнянні з 2014 роком на 11 позицій. До найбільш проблемних питань в Україні належать розв'язання правових спорів, митні процедури, макроекономічна нестабільність та оподаткування².

¹ Переходов П. Новая зона свободной торговли: в чем заключается свобода? // Время. – 22.11.2013. – С. 2.

² World Competitiveness 2015 IMD. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/.../World-Competitiveness-2015>.

Високі соціальні ризики підтверджують пріоритетність вирішення завдань створення соціальної держави, збільшення чисельності середнього класу. Щорічний аналіз якості життя в країнах світу, який проводиться на підставі визначення індексу розвитку людського потенціалу (Human Development Index) і оцінює рівень грамотності, середню тривалість життя, рівень життя тощо, показав, що Україна у 2015 році знаходиться на 83 місці. Недостатнє фінансування соціальних програм, загострення соціальних проблем супроводжується зниженням рівня життя населення. Соціальне становище в Україні характеризується наявністю проблем, пов'язаних з низькою соціальною захищеністю населення. Водночас соціальні пріоритети в країнах Західної Європи послідовно змінюються. Відбувається поступове вирівнювання соціальних умов старих і нових інтеграційних моделей.

Висновки

Порівняння вигод і ризиків від імплементації Угоди про асоціацію України та ЄС вказує на доцільність проведення Україною збалансованої економічної політики, що враховує національні інтереси держави, спрямованої на максимізацію вигод і мінімізацію витрат від взаємного співробітництва. В якості основних напрямків зазначеної політики слід розглядати продовження гармонізації українського законодавства, проведення диверсифікації експорту, зниження залежності економіки України від зовнішніх позик. Пріоритетними напрямками зовнішньоекономічної політики в галузі поглиблення економічної інтеграції з ЄС слід вважати наступні:

- лібералізація зовнішньоторговельних відносин з країнами ЄС при забезпеченні режиму найбільшого сприяння;
- укладення проектів в галузі енергетики, транспорту, телекомунікації та інших наукоємних галузях економіки;
- активізація міжнародних коопераційних зв'язків у галузях, що мають спільну власність за участю міжнародних та українських ТНК, у сфері випуску наукоємної продукції, стимулювання створення транснаціональних інноваційно-інвестиційних кластерів;
- прийняття цільових галузевих програм технічної допомоги, спрямованих на гармонізацію технічних стандартів і процедур сертифікації продукції в Україні.